

Jūros paviršius kaip dykuma. Ten niekas neauga. Aplink tik vanduo, kuris nėra geriamas. Jūroje nėra orientyrų. Peizažas monotoniškas, bet skirtingai nuo dykumos ar kalnų – labai dinamiškas. Žmogus jūroje gali išgyventi tik jo paties sukurtoje dirbtinėje aplinkoje – laive. Kito būdo nėra. Net šiltame 18 laipsnių vandenyje žmogų ištinka hipotermija jau po keturių valandų. Jei vandens temperatūra yra artima užšalimo ribai (+4°C), hipoterminiai organizmo pakitimai prasideda po 20 minučių. Štai kodėl iškritus žmogui už borto, jo gelbėjimas tampa pirmaeiliu ir neatidėliotinu reikalu. Pagal jūros etiką tai daug svarbiau nei verslas ar varžybos. Bet koks laivas turi pakeisti savo kursą ir imtis gelbėjimo darbų tuoj pat, kai tik gauna pagalbos signalą. Žmonių saugumui jūroje yra sukurta begalė priemonių, apie kurias verta papasakoti.

Gelbėjimo liemenės

Jų yra daug rūšių. Jūrinėse liemenėse nugaros pusėje yra pagalvėlės galvai virš vandens laikyti. Nuo smūgio (buomo, bangos) žmonės dažnai apsvaigsta, netenka sąmonės, kad žmogus neprigertų, jo galva turi būti laikoma virš vandens. Visos liemenės yra bandomos – tiriama, koks yra jų plūdrumas, kaip jos sugeba apversti žmogaus kūną veidu į viršų be papildomų įkritisiojo į vandenį judesių.

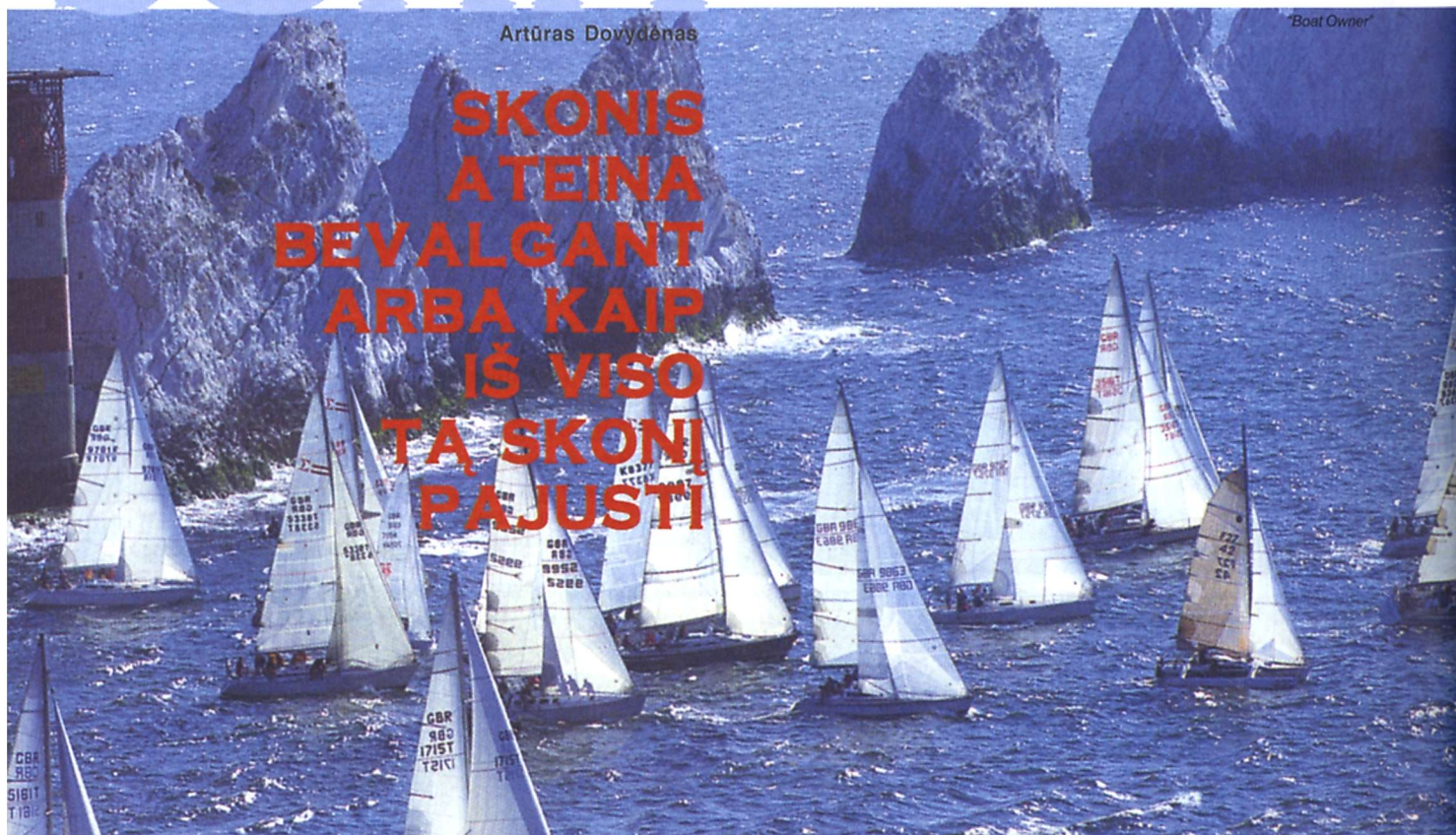
Iš kamščio ar putplasto pagamintos pripučiamosios liemenės yra nepatogios. Jos varžo judesius, nes visą laiką yra tokio paties tūrio – kaip ir iškritus už borto. Naujoviškos pripučiamosios liemenės yra be oro. Jos atrodo kaip ant kaklo uždėta medžiaginė pasaga,

JŪRA

Artūras Dovydėnas

Boat Owner

**SKONIS
ATEINA
BEVALGANT
ARBA KAIP
IŠ VISO
TĄ SKONĮ
PAJUSTI**

diržais susegta per liemenį. Vos tik panyri su tokia liemene po vandeniu, ji prisipildo oro iš suslėgto oro balionėlio. Balionėlio sklendė daroma labai kruopščiai. Ji nereaguoja į drėgmę ar kontaktą su vandeniu – kad liemenė atsitiktinai neprisipūstų. Tik pasikeitus sklendę supančios aplinkos slėgiui, ji ima veikti – į liemenę prieina oro. Šiuo metu visų šalių karo laivynai aprūpinami tokiomis liemenėmis. Jos nevaržo judesį dirbant ant denio, yra lengvos ir patogios. Buriuotojai ir žvejai taip pat gali tokias įsigyti. Priklausomai nuo gamintojo, kainos svyruoja nuo 350 iki 570 litų. Yra ir tokių gelbėjimo liemenių, kurių oro balionėlio sklendė atsidaro ranka patraukus už specialios virvutės.

Kokios gelbėjimo liemenės bebūtų, visose turi būti švilpukas ir veikianti lemputė, pradedanti degti arba mirksėti, vos tik jos maitinimo elementas panyra į vandenį, arba ją įjungia liemenės savininkas.

Švilpukas – labai svarbus atributas. Jo paskirtis - signalizuoti, kurioje pusėje yra žmogus. Tai svarbu ne tik naktį, bet ir dieną. Žmogaus jūroje nesimato jau po antros bangos. Tik sutapimas lemia, ar laivas ir iškritęs žmogus tuo pačiu momentu iškils ant bangos, be to, dar reikia gerai žinoti, kuria kryptimi ieškoti iškritusiojo.

Į vandenį įkritusių žmogų paprastai ištinka terminis šokas. Daugelis tai patyrė staigiai įšokę į šaltą vandenį. Kvėpavimas tampa konvulsingas. Liaudyje sakoma – užėmė kvėpavimą. Pats buvau liudininku įvykio, kai maža mergaitė uoste iškrito iš katerio. Nors ji buvo su gelbėjimo liemene ir nenugrimzdė po vandeniu, tačiau jos bandymas šaukti pagalbos buvo girdimas tik kaip silpnas šnabzdėjimas „tėti“. Tokiais atvejais praverčia švilpukas, kuris, net ir silpnai papūtus, sklaidžia šaižų garsą, puikiai girdimą dideliu atstumu. Niekad nepamiršiu komentaro žmogaus, kuris linksmumo

Jachtos virvės

dėlei iššoko iš visomis burėmis plaukiančios jachtos. Kai jį ištraukėme, džiaugsmo veide nebuvo nė lašo. Jis pasakė: „Jūs net neišvaizduojate, kaip greitai tolsta laivas“.

Paskutinis gelbėjimo liemenių mados šūksnis - galvos skafandrėlis. Jis kaip kapišonas, tik padarytas iš skaidrios medžiagos ir užtraukiamas ne ant viršugalvio, bet ant viso veido. Gulintį ant nugaros žmogų bangos apsuka veidu į jūrą, pūslai čaižo veidą ir akis, užpila burną bei nosį. Ant viso veido užtrauktas „kapišonas“ apsaugo nuo pūslų bei palengvina kvėpavimą.

Gelbėjimo liemenės
Saugos diržai

Kaip neiškristi už borto

Reikia išmokti vaikščioti po denį laikantis už ko nors rankomis net ir tada, kai to visai nereikia. Bet kuriuo momentu turi būti mažiausiai trys atramos taškai. Daug netikėtumų tyko nepatyrusio žmogaus.

Pirmą kartą užlipęs ant mažos kreiserinės jachtos denio, aš tiesiai nužingsniavau į kajutę, kur man atrodė saugiau. Štai čia ir patyriau pirmąją pamoką. Staiga mano koja nei iš šio nei iš to systelėjo į šoną, bet tuoj pat nustojo slysti taip pat netikėtai, kaip ir pradėjo. Laimei, denis buvo sausas, nepasviręs, kitaip galėjau iš karto išsitiesti. Pasirodo, aš užlipau ant virvės. Ji kaip riedučio ratukas pradėjo po padu sukstis, o aš – riedėti. Jei denis būtų pasviręs, o taip būna visą laiką, kai jachta plaukia, aš būčiau netekęs pusiausvyros – būčiau gavęs traumą arba išviręs už borto. Pamoka: niekada nestok ant gulinčios virvės.

Saugos diržai – tai dar viena priemonė, kuri sulauko krintantį už borto žmogų nuo dar didesnių nemalonumų.

Visose sovietinėse šalyse saugos diržai, kaip ir gelbėjimo liemenės, būdavo ignoruojami. Skandinavijoje juos užsideda net ir patyrę buriuotojai, dar net neišplaukę iš uosto. Labai protingas poelgis, nes kai jų prireikia krintant už borto, būna jau per vėlu nubėgti į kajutę ir užsisiegti.

Iškristi už borto galima ir uoste. Kartais stebiesi, kaip nieko pikta nežadanti situacija gali staiga pasikeisti. Kartą vėlai vakare grįžau į

GPS rodo iškritusio už borto žmogaus vietą

Specialūs batai buriotojams su išsiniu raišteliu

Vėliavėlė iškritusiojo vietai pažymėti

jachtą. Vandens lygis buvo nukritęs, ir jachtos denis atrodė pakankamai žemai nuo krantinės. Pritūpiau ir nušokau, kaip įprasta, ant kokpito (kur sėdi žmonės laivui plaukiant) briaunos. Staiga pajutau, kad paslydęs krentu į vandenį tokiu kampu, kad nėra jokios vilties už ko nors nusitverti bei išvengti gėdos įkristi į vandenį uoste. Žmona nuleido kopėtėles iš laivo. Lipdamas vidun supratau, kas atsitiko – buvo iškritusi rasa. Rytoj bus geras oras, pamaniau, ir įsiminiau dar vieną pamoką: pasitikrink, ar neiškrito naktį rasa, jeigu taip, niekada nedaryk rizikingų judesių ant denio, nes gali baigtis „šlapiai“.

Kaip įlipti į laivą ir išlipti iš jo

Kuo laivas mažesnis, tuo prastesnis jo plūdrumas. Visos jachtos turi apsauginį denio aptvarą – lėjerius. Tai įtemptas trosas palei denio kraštus maždaug 50-70 centimetrų aukštyje. Štai jie ir pridaro eibių. Lipant į krantą dauguma apžergia šiuos trosus. Atsistojus viena koja ant žemės ir perkėlus ant jos svorį, laivo denis pakyla, o likusi koja lieka „įkalinta“ tarp šių trosų. Todėl lipdami iš laivo į laivą arba iš laivo į krantą, stenkitės koją statyti taip, kad lėjeriai nepatektų jums tarp kojų. Geriausia stoti ant išorinės denio briaunos, prisilaikant ranka už tų pačių trosų, ar kitos laivo dalies. Tada išvengsite kuriozinių situacijų, kaip, pavyzdžiui, šitoji: Žmogus, lipdamas iš laivo į greta stovintį laivą, apžergia abiejų laivų lėjerius, tada laivai pradeda tolti vienas nuo kito, žmogus pradeda vis labiau žergtis, kol galiausiai įkrenta į vandenį tarp nutolusių laivų.

Apavas

Prie ko čia batai? Jei tai būtų nesvarbu, žmonija nebūtų sugalvojusi specialios batų rūšies buriotojams. Jie siuvami mokasino pavyzdžiu – išsiniis batų raištelis eina per visą kulšį, toliau įprastai veriamas į akutes. Taip suveržus, vandens purslai į batą visiškai neprisiskverbia. Bet svarbiausias – padas. Jis yra visiškai lygus, t. y. be gilaus protektoriaus. Į gilų protektorių gali įstrigti smulkūs akmenukai, kurie braižo denį ir slysta. Kaučiukiniame pade yra smulkūs bangų formos įpjovimai, kurie matomi tik padą išlenkus. Štai toks protektorius tiesiog prisisiurbia prie lygaus denio ir, kas maloniausia, neslysta. Kartą, dar būdamas visai žalias buriotojas, nusiaviau batus. Buvo malonu just, kaip gaivus oras vėsina nuo karščio suprakaitavusias pėdas. Nutariau pasidenginti laivo priekyje. Pasiėmiau miegmaišį ir iš anksto džiaugdamasis būsima malonumais nuėjau per denį. Tačiau netoli. Jau po kelių žingsnių buvau nubaustas už lengvabūdiškumą. Mano dešinioji prakaituota koja slystelėjo ir skaudžiai įsirėmė į denio metalinę detalę. Truputį skaudėjo nagą. Po šešių valandų nago sritis paraudo, o po kelių dienų ir supūliavo. Į Vilnių grįžau su basutėje netelpančia pėda. Teko kreiptis į chirurgą. Pamoka: niekada nevaikščiokite deniu be apavo, nors ir kaip karšta būtų. Žaizdos jūroje beveik negyja dėl labai didelio oro drėgnumo.

Ką daryti, jei žmogus iškrito už borto

Nemaloni situacija, tačiau ir tokiam atvejui reikia būti pasirėngus. Pats neprotingiausias ir kraštutinis veiksmas – šokti į vandenį

UAB „Skaitmeninės saugos sistemos“
Vilnius, 8-285 12000

- GSM signalizacijos
- Jūsų GSM telefonas taps namų ar automobilio apsaugos sistemos distanciniu pultu
- Šiuolaikinės GSM ir GPS technologijos

Platintojas – UAB „Altas“:
Kalniečių 104, Kaunas, tel. (27) 333900
L.Asanavičiūtės 17, Vilnius, tel. (22) 402380

pačiam. Taip elgdamasis žmogus ne tik apriboja savo galimybes padėti, bet ir rizikuoja savo paties gyvybe. Skęstantysis gali įpulti į paniką ir savo gnaužtais surakinti gelbėtoją. Tokioje situacijoje reikia veikti ryžtingai. Džentelmeniškai įkalbinėjimai nepadės. Galite suimti skęstančiojo galvą už viršugalvio bei smakro ir sukti jo veidą nuo savęs. Paprastai gnaužtai atsileidžia dėl skausmo kakle (niekam nelinkėčiau tokios situacijos). Kraštutiniu atveju galima apsvaiginti jį smūgiu į galvą ir leisgyvį traukti iš vandens (tikiuosi, kad krante jums bus atleista). Viena ranka reikia apglėbti skęstančiojo galvą veidu į viršų, pasidėti ją sau ant krūtinės ir plaukti link kranto iriantis laisva ranka ir kojomis. Jei skęstantysis sučiupo jūsų ranką, lengviausia išsivaduoti laužiant šį gnaužtą jo rankos nykščio kryptimi. Išsivaduosite pakankamai lengvai ir greitai, koks stiprus jis bebūtų. Jei įšokote į vandenį (ar įkritote) su batais, jų reikėtų atsikratyti pirmiausiai. Galima panirti, ramiai nusiauti (kūnas pats laikosi vandens paviršiuje) ir, juos numetus, ramiai iškelti galvą į paviršių, įkvėpti. Svarbiausia nepasiduoti panikai ir tikėtis geriausios baigties.

Vis gi greičiausiai padėsite žmogui už borto, jei numesite jam gelbėjimo ratą, pririštą virve prie laivo.

Tik netaikykite tiesiai į galvą. Taikykite šalia. Kai kurie seno tipo gelbėjimo ratai yra pakankamai sunkūs ir kieti. Jei laivas plaukia pakankamai greitai, gelbėjimo rato pririšti prie laivo nereikia, kad nenuvilktumėte kartu su savimi žmogui dar nespėjus jo pasigauti. Velkamas tolstantis gelbėjimo ratas – maža paguoda.

Kitas reikalas, jei žmogus iškrito už borto audringoje jūroje. Tai specifinis atvejis, nes skęstantysis greitai dingsta iš matymo lauko. Tada gelbsti šiuolaikinė technika – GPS (*Global Positioning System*). Reikia nuspausti specialų mygtuką MOB (*Man Over Board*) ir palaikyti 2 sekundes. Prietaisas įsimena iškritusio žmogaus vietą ir visą laiką rodo kryptį į ją.

Nuo 2000 metų gegužės mėnesio (ačiū JAV prezidentui Bilui Clintonui) civilinis šios palydovinės navigacinės sistemos kanalas pradėjo veikti 6-8 metrų tikslumu (anksčiau tikslumas buvo 100-150 metrų), nes buvo panaikinta speciali paklaidų įvedimo posistemė (*Selective Availability*), turėjusi užtikrinti NATO strateginį saugumą. Likęs netikslumas yra sąlygotas palydovų laikrodžių netikslumo, pačių palydovų perduodamų nuosavų pozicijų paklaidų bei palydovų signalų refrakcijos – iškraipymų Žemės atmosferoje. Kai dar nebuvo GPS prietaisų, nelaimėliui už borto būdavo išmetamas gelbėjimo ratas ir dviejų metrų aukščio vėliavėlė (*dan buoy*) šiai vietai pažymėti.

Būdavo paskiriamas specialus žmogus, stebėdavęs kryptį, kuria reikia ieškoti iškritusiojo. Visi kiti tvarkydavo bures, ruošdavosi manevrui. Atlikus reikiamus parengiamuosius darbus, jachta sugrįždavo prie nelaimėlio, dreifuodavo. Įgula įtraukdavo iškritusįjį į laivą iš pavėjinės pusės (kad laivas savo korpusu uždengtų bangavimą ir būtų ne taip aukštai kelti - laivas būna pasviręs pavėjui).

Ištrauktas iš vandens žmogus turi būti tuoj pat perrengtas sausais drabužiais ir ištrintas rankomis – kad pagerėtų kraujo apytaka. Nekenkia ir burnelė stipraus alkoholio.

Ką daryti, jei laivas skęsta

Auksinė jūrų išmintis byloja, kad laivą verta palikti tik paskutiniu momentu, kai jau tikrai aišku, kad jis eina dugnan. Tik tada naudokitės gelbėjimo plaustu. 1989 metais XXII Kuršių Marių regatos pirmojo etapo metu paskendo visi trys jachtos „Krantas“ įgulos nariai. Po dviejų parų jachtą rado nesudužusią, tačiau be žmonių. Kas atsitiko? Dabar galima tik spėlioti, nes gyvų liudininkų nėra. Aš manau, kad nelaimė įvyko dėl patyrimo stokos. Greičiausiai jachta apvirto ir stiebu įsmigo į dugną (gylis ten – 4-5 metrai, stiebo aukštis – 7-8 metrai), o įgulos nariai nutarė plaukti iki matomo kranto. Jachtoje nebuvo signalinių raketų – jie negalėjo prisišaukti pagalbos. Nebuvo ir gelbėjimo liemenių, su jomis jie būtų pasiekę krantą. Įgula nusprendė palikti jachtą, nors joje buvo ir maisto, ir geriamo vandens. Ši klaida yra pagrindinė.

Dar vienas liūdnas įvykis prie Klaipėdos vartų 1986 metais. Jachtą „Žaičių Karalienė“ banga apvertė 360 laipsnių prie šiaurinio molo seklių. Trys jauni ir vienas senas buriuotojas buvo nuplauti nuo denio (nebuvo prisisegę saugos diržais), dar du seni buriuotojai tuo metu buvo kajutėje. Liko gyvi kajutėje buvę žmonės (jachta nenuskendo, tik nulūžo stiebas) bei senas iškritęs buriuotojas, kuris su bangų mūša kaip Robinzonas Kruzas „nušokinėjo“ dugnu iki kranto. Trys jaunuoliai nuskendo, nes paliko laivą (žinoma, ne savo valia). Jachta buvo suremontuota, kitu pavadinimu ji plaukioja ligi šiolei.

Ypatingas jausmas!

vyrams ir moterims

HOM TRIUMPH SUNFLAIR LAUMA

Subačiaus g. 2, Vilnius (prie Filharmonijos) -
7 darbo dienos per savaitę!
Žemaitės g. 21, Kėdainiai
Gedimino g. 42, Kaišiadorys
Vytauto g. 36-2, Prienai

5% nuolaida